

14 ÉVESEN A GULÁGON

Hartmanné Nagy Klára Róza (Gödre) emlékei

1.

- Nevelőszülőknél voltam tizennégy éves koromig, addig, amíg a háború nem közeledett. Ők elmenekültek, én ottmaradtam. Így akkor bekerültem a transzportba, ami ...
- Maga politizált?
- Nem, akkoriban egy tizennégy éves gyerek nem tudott politizálni.
- Ott maradt egyedül a lakásban?
- Igen, ott maradtam egyedül a bejárónővel a lakásban és hát ott elfogtak. Azt mondták, azért fogdossák ott a népet, mert nagyon sok csendőr lakott ott azon a vidéken, ott volt egy csendőr laktanya és hát hogy a csendőrség miatt egy hónapig tartott a front. És akkor így összeszedtek

...

- Kik?

- Hát a hatóság.

- Magyar hatóság?

- Nem románok. Románok jöttek be hozzánk. A románok vezetése alatt, gondolom. Nem tudtam odafigyelni, mert gyerek voltam ahhoz, hogy ilyesmit megfigyeljek, kik, vagy hogyan. Csak összeszedtek. Sokan voltunk. Bevagoníroztak és elvittek. Először Ukrajnába és börtönbe kerültem. A kievi börtönbe és ott voltam, azt hiszem nyolc, vagy kilenc hónapig. Ott szabályosan rábeszéltek arra, hogy mondjam azt, hogy kémkedtem, hogy kémkedésért vagyok lefogva. Azért volt ilyen hosszadalmas ideig, mert nem is tudtam oroszul beszélni és nem volt tolmács. És amikor jött a tolmács, elmondta magyarul, hogy mondjam azt, mert ha nem mondom, itt fogok megrohadni. Szó szerint így mondta, itt fogok megrohadni a börtönbe, mert addig fognak úgyis vallatni, amíg ezt nem mondom. Hát akkor mondtam, hogy kémkedésért. Kémkedtem, azért hoztak ide. Hát akkor el kellett sorolni, hogy kinek kémkedtem. Hol kémkedtem. Hol végeztem a kém iskolát? Hát erre mindre nem tudtam válaszolni, mert ugye ... Össze-vissza zagyváltunk mindent a tolmács segítségével. Mindent összebeszéltünk, amit az mondott, én is úgy mondtam, hogy mindennek vége legyen. Mert hogyha elítélnék, akkor kikerülök lágerba és a lágerba kint sokan vannak magyarok és más emberek. Ott van remény még, hogy az életet folytassuk és kiszabaduljunk. És ez így ment. Azt hiszem eltelt egy év is, mert december utóján, karácsony körül, nem tudok pontosan az évekre, vagy a hónapokra, napokra visszamenni, mert nem tudtam beszélni. Oroszok között voltam és hát az egy olyan borzasztó volt, hogy mutogatva, vagy mit tudom én ... Szóval nem tudtam követni az időt.

- És a többi gönci?

- Nem tudom.

- Azok nem ott voltak?

- Nem. Hát ott abban a szobában, vagy cellában nem voltak.

- Nem is találkozott velük?

- Nem, nem. Soha többet. Sokáig még magyarokkal sem találkoztam. Karácsony körül elítéltek. Lehivattak az irodába és azt mondták nekem, hogy írjam alá. Fölolvasták. Elítélt a katonai bíróság tíz évre. De fellebbezhetek. Na, hogy tudtam fellebbezni, ha egyszer nem tudtam beszélni, nem volt hozzá lehetőség. A tolmács felolvasta, ezt mondta és ...

- Jól tudott magyarul a tolmács?

- Igen. Kárpátaljai katonatiszt volt. Három nap múlva be is vagoníroztak és kivittek Uhtára. Először Kirovba kötöttünk ki, ott kivagoníroztak. Nem tudom mennyi ideig voltam ott, de ott egyáltalán nem találkoztam magyarokkal. Se az utazás alatt, soha nem találkoztam magyarokkal. Kirovban, hogy mennyi ideig voltam, nem tudom. Nem tudom. Kirovban, megint beraktak bennünket, hogy ugyanazokat-e, vagy azok közül is, vagy még másokat is (nem tudom). Beraktak megint a vagonba és akkor elvittek Uhtára. Ott már dolgoztam kint a táborban és ott valamennyi idő múlva összehoztak egy magyar nővel. R. Margitnak hívták. Ott találkoztam először magyarral. Úgy emlékszem, hogy esztergomi volt. Ő már ott volt régebből, mert ... Hát hogy miért volt kint, azt nem tudom. Az R. Margittal tartottuk a kapcsolatot, de nem voltunk jó viszonyba, mert ő büszke volt arra, hogy a konyhára bejárása volt és ő több ennivalót kaphatott, mert olyan munkát végzett, amiért neki ez megjárt. Na és akkor később ugyanabban a lágerban egy kárpátaljai cigány lánnyal ismerkedtem meg, aki szintén tudott magyarul. Ez a cigány lány nem sokáig volt ott. Elvitték onnan. Akkor egy zsidó fogorvossal, aki bejárt oda. A központból jött. Hát akinek mondjuk ki kellett húzni a fogát, az jelentkezett

foghúzásra nála. Magyar zsidó volt. Valamilyen Kálmán. Nem tudom, hogy milyen. Nagyon sokat segített rajtam, meg a Margiton és ezen a cigány lányon. Mindig hozott valami kis ennivalót nekünk. Egy időben aztán eltűnt. Többször már nem találkoztunk. Nem tudom, hogy hová lett. Ezek így voltak, mert hogyha nem tudtam beszélni, nem tudtam érdeklődni, sem az orvosi rendelőben, sehol nem tudtam érdeklődni afelől, hogy most ...

- Nem is sikerült megtanulni?

- De, de. Csak eleinte nagyon nehéz volt, mert nem volt (olyan), aki magyarul is, meg oroszul is tudott, azért hogy valami kis váltás lett volna. Hogy mit mond az egyik, mit mondok én. Aztán későbben megtanultam, mert nagyon rávitt a sors. Szibériában nagyon-nagyon rossz volt.

- Hogyan utaztak el Magyarországról?

- Vagonban utaztunk. Marhavagonba. Körülbelül 1945 januárban. Január végén. Decemberben jöttek be a románok. Annyit tudok, hogy a vagonra ki volt téve a nemzetiszínű szalag a jóvátétel felirattal. Hát rendes marhavagonban, amiben kétszintes priccsek voltak. Ki volt vágva a vagonnak az oldala, ott volt a lefolyó. Időközönként adtak be ennivalót. Kenyeret, vizet, az oroszok halat.

- Mit vitt magával?

- Ami rajtam volt. Nem vittem semmi mást. Mondom, annyira gyerek voltam, annyira nem volt semmi fogalmam arról, hogy ennek most mi lesz a vége, mi fog következni, vagy mit is kellene csinálni.

- Nem is mondták, hogy mit vigyen magával?

- A körülményeim olyanok voltak, nem úgy volt, hogy megkapták parancsba, hogy szedjenek össze valamit és mehetnek. Ez egyszerűen olyan volt, mintha lefoglalták volna az embert. Mitha valahol csak úgy ... Mit tudom, mint ha föl lettem volna talán jelentve. Csendőrnek voltam a (neveltje). Valahogy az úgy volt, hogy egyszerűen fogtak és vittek.

- Akik vitték, azok nem tudtak magyarul?

- De. Volt köztük magyar. Odavalósi. De hogy ... Szóval oda, arra vidékre, mert magyarul beszélt és akkor ... Románok voltak a többiek. Vagy orosz volt? A nyelven nem tudtam megállapítani. Akkor főleg nem tudtam megállapítani. De volt közte magyar is.

- Kievből akkor, amikor már elítéltek, ugyanígy vagonba, hátha nem is ilyen, egy nagyobb pulmannba. Ott már rengetegen voltunk a vagonba. Felöltöztettek téli, orosz téli holmikba, pufajkába, meg ilyen szőrscsizmába, sapkába. Így mentünk, de nagyon hideg volt így is. Pokrócokat adtak. Így mentünk ki.

- Kínozták a hideg?

- Nagyon kínozott. Az arcomat. Kint már a lágerban. Kijártunk dolgozni az erdőbe. Több kilométert mentünk naponta, gyalog. Összefogódzkodva, ötösével. Annyira hideg volt, hogy be kellett kötni az arcomat, csak egy kicsit a szemem látszott, hogy kilássak a rongyokon keresztül. Úgy mentünk. Kint az erdőben nagy tüzet raktunk. Fölváltva volt a melegedés, a munka. Ez már kint Uhtában volt.

- Hol volt az első munkahelye?

- Uhtán. Százalékba kellett dolgozni, mert úgy adagolták az élelmet. Azt hiszem 80%-tól kezdve volt nagyobb adag. Ha csak normát dolgozott valaki, akkor hatvan deka kenyeret kapott egy napra, meg hát mit tudom én, egy kis kását, meg azt a kis levest. A cukor is ki volt adagolva. Minden reggel talán két deka cukor, vagy szárított hal, ilyen picike kis szárított hal volt, vagy olajos hal. Mikor milyen, de a hal és a cukor minden nap volt osztva. Na előfordult, hogy nem tudott megérkezni a szállítmány, akkor nem kaptunk majdnem egy hónapig cukrot, vagy egy hétig kenyeret. És akkor egyszerre kiadták a kenyeret és aztán persze sokan megetették és ...

Kereskedtünk egymás között. Volt olyan, aki a cukrát eladta kenyérért, vagy halért, hát kinek mire volt jobban szüksége.

- Hogyan nézett ki a tábor?

- Az uhtai tábor. A kapunál volt az őrszolgálat. Illetve hát a kapuszolgálat. Nagy barakkok voltak bent. Olyan barakk, hogy kétszázvalahányan voltunk talán benne.

- Fa barakk?

- Fa. Fa barakk volt. És a barakknak a közepén volt fölállítva, illetve elfektetve valami olyasmi, mint egy nagy benzines hordó. Vashordó, vagy tartály volt. Valamilyen vastartály lehetett és az volt kályhának alkalmazva. Ahhoz volt hozzáépítve a kémény. Az egyik végén lehetett a tüzet rakni. Úgy volt tűzünk, hogy kijártunk az erdőre fát vágni és akkor hoztunk a hónunk alatt egy-egy kugli fát. Hogy tudjunk tüzelni. Persze azt is csak részben vihettük be, mert a katonák a kapunál elvették. Hogy nekik is legyen. A barakkban priccsek voltak. Először egy priccs volt, emeletes, de nem volt rajta semmi. Nem volt rajta szalmazsák, vagy pokróc. Semmi a világon. Csupasz volt. És amit kaptunk vattanadrágot, pufajkát, buslátot egy nagyot, amit úgy neveztek, hogy buslát, akkor ugye az egyiket lefektettük és a másikkal takaróztunk. Na de mire hazajöttünk az erdőből odaálltunk a tűz köré, az ráolvadt, megnedvesedett. Szóval különösen a nadrág volt vizes rajtunk. Este jöttek, hogy adjuk oda a szárítóba. De ha odaadtam a szárítóba, akkor nem tudtam mire feküdni. Az a kis alsónemű, ami rajtam volt, ennyi idő után elkopott. Tehát csak a meztelen testen volt rajta az a nadrág. Hát persze, hogy nem adtuk oda ugye, hanem azon feküdtünk. Reggelig az egész befülledt. Rengeteg volt a poloska. Csak úgy potyogtak le a tetőről. Az is kínoztá az embert, meg a tetű is. Nagyon sok tetű volt. És amit a legborzasztóbb volt, hogy nem lehetett mosakodni. Volt ugyan egy kis fürdő a barakk végébe, de nem volt víz. Amit összeszedtünk, ilyen konzerves dobozokat, amit a katonák eldobáltak, megraktuk hóval és persze fölraktuk a kályhára. Mindenki oda akarta tenni az övét. Mindenki gyorsabban akarta az övét és a másikat lelökte. Ebből nagy verekedések voltak. Havonta egyszer elvittek a fürdőbe. Nem tudom hány kilométerre volt a fürdő hozzánk. A fürdőbe leadtuk a ruhát, fertőtlenítették. Lenyírták az embert. Kaptunk egy sajka vizet és egy picike kis szappant és utána gyalogoltunk vissza és mentünk dolgozni.

- Nagyon sokszor volt, hogy éjszaka kétszer-háromszor is ki kellett menni az udvarra, mert megszámláltak. Persze, ahogy fölugrált az ember. Gyorsan, gyorsan! Úgy mentünk ki, ahogyan ki tudtunk menni. De azért nekem nem volt soha semmi bajom. Nem fáztam meg, nem fagyott meg semmim. Szóval ilyen élet volt az uhtai lágerben.

- Az élelmezés az ... A cukorborsónak mondjuk a héja. Volt ott valamilyen konzervgyár és annak kapták ezeket a zöldségfélét. Csalán volt, meg mit tudom én, milyen jancsifű, vagy minek nevezik azt és egy kis korpa.

- Amikor megérkeztünk a kapuhoz, akkor ott is "megsmonálták" az embert. Így nevezték: "megsmonálnak". Megtapogatták, hogy mit hoz be. Akkor mindenki rohant, mint az őrült a konyhához, tolakodtunk, mint a disznók. Magunkkal vittük azt a kis konzervdobozt, mert edény nem volt, és kinek milyen volt a doboza. Ha nagyon kicsike volt, akkor amennyi belefért, annyit kapott. Hát igyekeztünk minél nagyobb dobozokat szerezni, de nem adták tele. Ha nagyon nagy volt, akkor sem adták tele. Hát szóval, ilyen élet volt.

- Ja és akkor, mikor följött ez az orvos, a fogorvos. Az R. Margit mondta, hogy még van itt egy magyar kislány, és akkor ő mondta, hogy hozzon föl ő engemet a rendelőhöz, hogy megismerjem. Fölvitt oda engem a Margit, megismerkedtünk és akkor mindig hozott egy kis ennivalót. Akkor, amikor ő jött, megbeszélte a lágerorvossal, akkor azon a napon nekünk nem kellett kimennünk dolgozni. Mintha betegek lennénk. Így derült ki, hogy én még nem vagyok

nagykorú. Hogy kiskorú vagyok. És hát ugyanúgy dolgozok, ugyanúgy kapom az ennivalót, mint a többi és akkor behívtak az irodába. Valahonnan szereztek tolmácsot és mondták nekem, hogy ezután nem fogok járni az erdőbe, mert én kiskorú vagyok, hanem más munkára fognak tenni. Holnap reggel a kapunál majd szólítják a nevemet és akkor álljak arra az oldalra, ahová intenek. Na úgy is volt. Akkor másnap kivittek a gazdasági épülethez és kaptam két ökröt meg kocsit. Ezekkel az ökrökkel jártam ki az erdőre falevéért. Ami meg volt rohadva. Torfnak nevezik. Ez be volt ásva gödrökbe. Érlelték, mert volt melegháza a lágernak és ezért a torfért mentünk ki talán nyolc vagy tíz ilyen fogat volt. Hát egyet fordultunk, olyan messzire kellett menni. De hát ez nem volt könnyebb munka, mint az erdőre járás. Ez csak egy másik volt. Így aztán ezt a munkát csináltam addig, amíg egy kicsit már kezdtem érteni oroszul. Eltelt három év talán, akkor egyszer még dolgoztam a jégen. Az Uhta folyónak a jegét fűrészeltük. Azt szedtük ki. Jó méteres vastagságú jegek voltak. Azt befűrészeltük ilyen keresztágú fűrészszel, és kihúztuk. Valahová szállították ezeket a jegeket. Ott is ilyenén dolgoztam, de többnyire az ökrökkel. És akkor már mondták, hogy a politikai foglyokat, mert ez egy vegyes láger volt - mondták, hogy bitavojok vannak bent, ilyen tolvajok meg gyilkosok, meg minden félek - és akkor már kezdték rebesgetni, hogy a politikai foglyokat külön fogják választani és azokat elviszik máshová. Onnan elhoztak. De az R. Margittal nem találkoztam többet, mert az ..., a cigány lánnyal sem, meg a fogorvossal sem. Akkor lehoztak Ázsiába. "Balhásba".

forrás és folytatás:

<http://www.gulag.hu/hartmann/hartmann1.htm>